

ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

О. В. Новіков, кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

«...Запобігати корупції та викоринювати її – це обов’язок усіх держав і для забезпечення ефективності своїх зусиль у цій галузі вони повинні співпрацювати одна з одною за підтримки й участі окремих осіб і груп, які не належать до державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад...»

Преамбула Конвенції Організації Об’єднаних Націй проти корупції

Постановка проблеми. Вагомий потенціал антикорупційної функції громадянського суспільства є не тільки загальноновизнаним фактом. Всебічна підтримка з боку держави та належне законодавче забезпечення участі громадськості у сфері запобігання корупції є важливим міжнародним стандартом антикорупційної діяльності. Так, зокрема, у ст. 13 Конвенції Організації Об’єднаних Націй проти корупції зазначається, що кожна Держава-учасниця (серед яких і Україна) вживає належних заходів для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як гро-

мадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею [1]. Окрім цього, слід зазначити, що досвід багатьох країн свідчить про те, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції, є взагалі головною передумовою подолання корупції [2].

У той же час, незважаючи на значні кроки, які останнім часом зробила Україна у реалізації та законодавчому закріпленні антикорупційних вимог і положень міжнародно-правового характеру, громадськість у нашій державі так і не змогла стати потужним інструментом контролю за діяльністю осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та не відіграє значної ролі в боротьбі з корупцією. У зв'язку з цим виникає необхідність визначення основних проблем, з якими стикається громадськість у справі запобігання корупції та запропонувати шляхи їх розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в Україні свідчить про поступове збільшення кількості наукових досліджень та публікацій, присвячених питанням протидії корупції, у тому числі й за участю представників громадськості. Зазначеній проблематиці присвячені праці таких вчених, як: О. Ю. Бусол, В. М. Гаращук, Б. М. Головкін, О. О. Дудоров, Ю. В. Ковбасюк, М. Г. Колодяжний, Д. С. Машлякевич, М. І. Мельник, В. Я. Настюк, Є. В. Невмержицький, О. В. Нестеренко, В. Ф. Несторович, В. І. Осадчий, Е. В. Расюк, А. В. Савченко, М. І. Хавронюк, О. Ю. Шостко та ін. Ці науковці, розробляючи правові механізми протидії корупції, наголошували на потужній ролі громадськості у запобіганні корупції та пропонували окремі шляхи підвищення спроможностей громадянського суспільства у цій сфері.

До того ж в Україні нещодавно була захищена низка дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, присвячених проблемам участі громадськості у запобіганні корупції, серед яких слід відмітити такі: «Адміністративно-правове забезпечення

участі громадськості у протидії корупції» (Є. В. Глушко, 2015); «Участь громадськості у запобіганні корупційним злочинам в Україні» (А. В. Білецький, 2018); «Роль громадськості у запобіганні злочинності в Україні» (С. С. Шрамко, 2018). Вищенаведені праці також містять корисні ідеї та пропозиції стосовно проблем залучення громадськості до запобігання корупції.

Метою статті є визначення основних проблем участі громадськості у запобіганні корупції в Україні та розробка пропозицій щодо їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Слід розпочати наше дослідження з об'єднання усіх проблем участі громадськості у сфері запобіганні корупції у три великі взаємопов'язані групи.

Перша група проблем пов'язана з *неповнотою законодавчої бази та недоліками правового регулювання участі громадськості у запобіганні корупції*. Так, на сьогодні залишаються не прийнятими важливі нормативно-правові акти, які були передбачені Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», спрямовані на розширення прав і можливостей інститутів громадянського суспільства у сфері ухвалення суспільно важливих рішень та встановлення додаткових гарантій захисту активним учасникам антикорупційної діяльності.

Серед таких законопроектів слід назвати, зокрема, проект Закону України «Про публічні консультації», метою якого є визначення порядку проведення публічних консультацій під час підготовки та прийняття проектів актів суб'єктами владних повноважень із метою залучення до підготовки проекту рішення заінтересованих осіб для збалансування публічних та приватних інтересів, а також запровадження сучасних стандартів підготовки проектів рішень, обов'язкових для державних органів і органів місцевого самоврядування [3]. Прийняття зазначеного законопроекту стало би потужним кроком у імплементації в українське законодавство положень «Кодексу кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень» [4], який було ухвалено Конференцією

міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року.

Окрім цього, досі залишаються неврегульованими питання організації та ведення лобіювання в Україні. Наразі відкликаними є два важливі законопроекти: «Про лобізм» [5] та «Про лобіювання» [6], які мали створити механізм законодавчого регулювання лобізму та лобіювання в Україні з метою забезпечення державного та громадського контролю над цим процесом. У той же час без руху залишається розгляд проекту Закону України «Про забезпечення прозорості та законності комунікації з суб'єктами владних повноважень» [7]. Відсутність механізму законодавчого врегулювання лобіювання обмежує можливості громадськості у запобіганні корупції у Верховній Раді України, органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування.

До того ж, з невідомих причин понад 2 роки очікує на другого читання проект Закону України «Про Установу бізнес-омбудсмена» [8]. Цей законопроект запроваджує на законодавчому рівні в Україні інститут бізнес-омбудсмена як посередника, незалежної, третьої особи, що сприяє суб'єктам підприємництва у захисті їх права на підприємницьку діяльність. У зв'язку з тим, що на сьогодні у бізнес-омбудсмена замало повноважень та правових гарантій [9], законодавче регулювання його діяльності виглядає вкрай актуальним. У цьому разі бізнес-омбудсмен міг би стати ефективним інструментом від громадськості щодо вирішення конфліктів і суперечок між владою і бізнесом.

Суттєвою перепорою для ефективної реалізації антикорупційної функції громадськістю є також неприйняття вже майже протягом трьох років Закону України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам» [10], який повинен сприяти створенню надійних каналів розкриття інформації, захисту викривачів від репресій на робочому місці, звільнення їх від юридичної відповідальності за добросовісне розкриття інформації, а також гарантувати соціальні гарантії у разі їх звільнення. Відсутність зазначеного Закону в право-

вому полі України не дозволяє підвищити рівень громадської активності стосовно виявлення фактів корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень. Належні гарантії державного захисту викривачів є не тільки суспільною необхідністю, але й важливим міжнародним стандартом у сфері протидії корупції. Зокрема, відповідно до ст. 33 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції кожна Держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані з корупційними злочинами, від будь-якого несправедливого поведження [1].

Окрім того, уже давно назріла необхідність забезпечити належний рівень прозорості й відкритості в діяльності парламенту, його органів та народних депутатів України, а також розкриття суспільно важливої інформації та посилення механізмів забезпечення доброчесності й запобігання корупції в діяльності парламенту. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне рекомендувати прискорити прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення відкритості та доступу до інформації про діяльність Верховної Ради України, її комітетів та народних депутатів України» [11]. Наявність такого Закону створила б належні умови для доступу громадськості до інформації про діяльність Верховної Ради України та забезпечила б контроль за ефективністю виконання парламентом та окремими народними депутатами своїх функцій.

Не зайвим також було б і прийняття Закону України «Про публічну адвокацію» [12]. Зазначений Закон має передбачити запровадження законодавчого регулювання поняття адвокатської діяльності, забезпечити механізм реєстрації учасників адвокатської процесів, їхні права та обов'язки, а також механізми публічного громадського контролю у цій сфері. Крім вищезазначеного, необхідно констатувати, що на сьогодні залишаються невиконаними вимоги міжнародно-правових інструментів щодо партнерства влади і грома-

дянського суспільства у сфері антикорупційної політики. Так, залучення громадськості до процесу прийняття суспільно важливих рішень у сфері протидії корупції відбувається переважно у формі недовірих консультацій для формального виконання вимог законодавства. Отже, в Україні фактично відсутня чітка законодавча та інституційна основа для формування та реалізації антикорупційної політики на основі співпраці державних органів та громадськості [13].

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що на сьогодні в Україні не повністю завершено формування законодавчої та інституційної основи для ефективної участі громадськості у запобіганні корупції. Чинне антикорупційне законодавство містить окремі колізії та прогалини, а законодавець не поспішає приймати важливі закони, які б удосконалили форми та методи залучення громадськості до антикорупційної діяльності. Зазначене може свідчити лише про брак політичної волі у сфері реалізації антикорупційної реформи в Україні.

Для ефективної участі громадськості у запобіганні корупції недостатньо лише належного законодавчого регулювання. Необхідно також створити дієвий механізм взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства. У зв'язку з цим вбачаємо, що друга група проблем участі громадськості у запобіганні корупції пов'язана з *низьким рівнем взаємодії державних органів та громадськості*. Про це, до речі, зазначається й в «Аналітичному звіті про виконання Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки та Державної програми щодо реалізації засад Антикорупційної стратегії», що було розроблено Національним агентством з питань запобігання корупції. Так, відповідно до цього документа, до найбільших недоліків у реалізації Антикорупційної стратегії віднесено «відсутність належної співпраці держави з інституціями громадянського суспільства, недержавними аналітичними центрами та викривачами, а також провокування державою протистояння з антикорупційними активістами та громадськими об'єднаннями» [14].

Зазначене підтверджується й результатами емпіричного дослідження досвіду участі громадськості у заходах щодо запобігання корупції в Україні, яке було проведене А. В. Білецьким. Дослідження показало, що основною перепорою на шляху ефективного запобігання корупційним злочинам громадськістю є відсутність підтримки з боку органів державної влади (46% респондентів) [15, с. 123]. У зв'язку з цим автор робить висновок, що на сьогодні в Україні склалася практика, коли норми стосовно участі громадськості в запобіганні корупції мають суто декларативний характер, а органи державної влади насправді не бажають співпрацювати з антикорупційними громадськими організаціями [15, с. 80].

Слід зазначити, що у ЗМІ неодноразово зверталася увага, що більшість громадських рад наразі сприймається як заангажовані та є підконтрольними тому органу, при якому вони створені [16]. Це все може зайвий раз свідчити про відсутність реального бажання у державних службовців сприяти боротьбі з корупцією в Україні.

Серед головних перешкод у розвитку співпраці між владою і громадськістю фахівці називають також: брак державного фінансування, відсутність належної політичної культури, політична (або комерційна) ангажованість органів влади та їх невміння працювати з громадськістю [17, с. 69].

На наш погляд, для підвищення рівня взаємодії між органами державної влади і громадськістю необхідно, по-перше, забезпечити імплементацію у вітчизняне законодавство такого міжнародного стандарту як «Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень» [4]; по-друге, гарантувати незалежність та захищеність представників громадянського суспільства під час взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування; по-третє, розробити всеукраїнські стандарти звітності державних органів перед громадськістю та єдину методику оцінки ефективності їх діяльності. І найголовніше – потрібно удосконалити механізми громадського контролю за діяльністю осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

Що стосується останньої групи проблем участі громадськості у запобіганні корупції, то вона пов'язана з *несформованістю гро-*

мадянського суспільства в Україні, а також поширенням серед населення країни різних форм та видів корупційних практик. Так, відповідно до соціологічного опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, близько 25% українців особисто (або їх родичі та знайомі) давали хабарі. У той же час 44% респондентів зазначили, що вони хоча й вважають корупцію негативним явищем, але за деяких обставин виправдовують її, а 9% – взагалі розглядають корупцію як ефективний спосіб вирішення власних проблем [18].

Як не парадоксально, але корупція також проникла й у діяльність самих громадських організацій, які створені саме з метою запобігання корупції. Зокрема, починаючи з 2014 р. в Україні відбулося поширення практики «грантоїдства» у діяльності окремих антикорупційних громадських організацій. Такі організації не займаються виконанням своїх статутних завдань, а лише формально звітують про їх виконання з метою «освоєння» грантових коштів іноземних донорів. Окрім цього, деякі антикорупційні громадські організації були помічені в обслуговуванні інтересів влади та політичної еліти. Зазначене впливає на імідж громадських організацій та негативним чином позначається на рівні довіри до них.

Взагалі слід сказати, що відсутність сильної неурядової організації, яка системно займалась би проблемами боротьби з корупцією і була б впливовим партнером органів державної влади, є однією з важливих проблем антикорупційної діяльності громадськості. Зазначена організація змогла би стати комунікаційною платформою для інших громадських організацій та координувати діяльність у сфері запобігання корупції.

Окрім вищезазначеного, до проблем участі громадськості у запобіганні корупції необхідно віднести й низький рівень кваліфікації кадрів серед співробітників громадських організацій, недобросовісність деяких членів та/або керівництва громадської організації і залежність від приватних інвесторів тощо [20, с. 232].

Заважає протидії корупції з боку громадськості також відсутність в Україні незалежних великих засобів масової інформації. Так, за даними «The Insider» в Україні відсутній ринок ЗМІ, а переважна

більшість медіа України – збиткові і спонсоруються фінансово-промисловими або політичними групами [19]. Таким чином, більшість ЗМІ в Україні відстоюють не інтереси громадянського суспільства, а виконують «замовлення» своїх спонсорів.

Висновок. Як висновок, слід зазначити, що у розв’язанні вищевказаних проблем криється шлях до підвищення ролі та спроможностей інституцій громадянського суспільства у запобіганні корупції.

Перелік літератури:

1. Конвенція Організації Об’єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/print (дата звернення: 20.02.2019 р.).

2. Участь громадськості у заходах щодо запобігання корупції як запорука успішної антикорупційної політики: Роз’яснення Міністерства юстиції України від 26.08.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0059323-11> (дата звернення: 20.02.2019 р.).

3. Про публічні консультації: Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63237 (дата звернення: 20.02.2019 р.).

4. Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень. URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb> (дата звернення: 20.02.2019 р.).

5. Про лобізм: Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052 (дата звернення 20.02.2019 р.).

6. Про лобіювання: Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191 (дата звернення: 20.02.2019 р.).

7. Про забезпечення прозорості та законності комунікації з суб’єктами владних повноважень: Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62573#ui-tabs-1 (дата звернення: 20.02.2019 р.).

8. Про Установу бізнес-омбудсмена: Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58980 (дата звернення: 20.02.2019 р.).

9. Панченко Ю. Бізнес-омбудсмен: «Інвестор не прийде туди, де неможливо працювати через корупцію». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2014/12/16/7028801/> (дата звернення: 20.02.2019 р.).

10. Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам: Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63237

c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1? pf3511=59836 (дата звернення: 20.02.2019 р.).

11. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення відкритості та доступу до інформації про діяльність Верховної Ради України, її комітетів та народних депутатів України. Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1? pf3511=53089 (дата звернення: 20.02.2019 р.).

12. Про публічну адвокацію: Проект Закону. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1? id=&pf3511=60943 (дата звернення: 20.02.2019 р.).

13. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади та органах місцевого самоврядування: монографія / автор. кол. В. В. Василевич, Т. Е. Василевська, В. Ф. Нестерович, Е. В. Расюк, А. В. Савченко, В. Л. Федоренко (кер.) та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. Л. Федоренка. Київ: Ліра-К, 2016. 524 с.

14. Аналітичний звіт про виконання Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки та Державної програми щодо реалізації засад Антикорупційної стратегії. URL: <https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/2017.pdf>.

15. Білецький А. В. Участь громадськості в запобіганні корупційним злочинам в Україні: монографія / наук. ред. Б. М. Головкін. Харків: Право, 2018. с. 188.

16. Громадські ради при міністерствах: шарма і війна за контроль? URL: <https://nk.org.ua/politika/gromadski-radi-pri-ministerstvah-shirma-i-viyna-za-kontrol-80353>.

17. Хавронюк М. І., Коліушко І. Б., Тимошук В. П. та ін. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ, 2017. 445 с.

18. За що, кому і чому українці дають хабарі? : соціопитування. URL: <https://dif.org.ua/article/za-shcho-komu-i-chomu-ukraintsi-dayut-khabari-sotsopituvannya>.

19. Інформація – зброя: кому належать українські ЗМІ. URL: http://www.theinsider.ua/infographics/2014/2015_smi/vlasnyky.html.

20. Білецький А. В. Досвід участі громадськості у заходах щодо запобігання корупційній злочинності в Україні. *Проблеми законності*, 2017. Вип. 136. С. 225–235.

Транслітерація переліку літератури

1. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty koruptsii. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/print.

2. Uchast hromadskosti u zakhodakh shchodo zapobihannia koruptsii yak zaporuka uspishnoi antykoruptsiinoi polityky: Roz'iasnennia Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 26.08.2011. (2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0059323-11>.

3. Pro publichni konsultatsii: Proekt Zakonu Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63237.

4. Kodeks krashchykh praktyk uchasti hromadskosti u protsesi pryiniattia rishen. URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb>. [in Ukrainian].

5. Pro lobizm: Proekt Zakonu Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052.

6. Pro lobiiuvannia: Proekt Zakonu Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191.

7. Pro zabezpechennia prozorosti ta zakonnosti komunikatsii z subiektamy vladnykh povnovazhen: Proekt Zakonu Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62573#ui-tabs-1.

8. Pro Ustanovu biznes-ombudsmena: Proekt Zakonu Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58980.

9. Panchenko, Yu. Biznes-ombudsmen: «Investor ne pryide tudy, de nemozhlyvo pratsiuvaty cherez koruptsiuu». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2014/12/16/7028801/>. [in Ukrainian].

10. Pro zakhyst vykryvachiv i rozkryttia informatsii pro shkodu abo zahrozu suspilnym interesam: Proekt Zakonu Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59836.

11. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia vidkrytosti ta dostupu do informatsii pro diialnist Verkhovnoi Rady Ukrainy, yii komitetiv ta narodnykh deputativ Ukrainy. Proekt Zakonu Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53089.

12. Pro publichnu advokatsiiu: Proekt Zakonu. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=60943.

13. Derzhavna antykoruptsiina polityka i zapobihannia ta protydiia koruptsii na publichni sluzhbi v orhanakh derzhavnoi vlady ta orhanakh mistsevoho samovriaduvannia. Vasylevych, V. V., Vasylevska, T. E., Nesterovych, V. F., Rasiuk, E. V., Savchenko, A. V., Fedorenko, V. L. et al.; prof. Kovbasiuk, Yu. V. and prof. Fedorenko, V. L. (Eds.). (2016). Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K. [in Ukrainian].

14. Analychnyi zvit pro vykonannia Antykoruptsiinoi stratehii na 2014–2017 roky ta Derzhavnoi prohramy shchodo realizatsii zasad Antykoruptsiinoi stratehii. URL: <https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/2017.pdf>. [in Ukrainian].

15. Biletskyi, A. V. (2018). Uchast hromadskosti v zapobihanni koruptsiinym zlochynam v Ukraini. B. M. Holovkin (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

16. Hromadski rady pry ministerstvakh: sharma i viina za kontrol? URL: <https://nk.org.ua/politika/gromadski-radi-pri-ministerstvakh-shirma-i-viina-za-kontrol-80353>.

17. Khavroniuk, M. I., Koliushko, I. B., Tymoshchuk, V. P. (2017). Alternatyvnyi zvit z otsinky efektyvnosti vprovadzhennia derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky. Khavroniuk M. I. (Ed.). Kyiv. [in Ukrainian].

18. Za shcho, komu i chomu ukraintsi daiut khabari? – sotsopytuvannia. URL: <https://dif.org.ua/article/za-shcho-komu-i-chomu-ukraintsi-dayut-khabari-sotsopituvannya>. [in Ukrainian].

19. Informatsiia – zbroia: komu nalezhat ukrainski ZMI. URL: http://www.theinsider.ua/infographics/2014/2015_smi/vlasnyky.html. [in Ukrainian].

20. Biletskyi, A. V. (2017). Dosvid uchasti hromadskosti u zakhodakh shchodo zapobihannia koruptsiinii zlochynnosti v Ukraini. *Problemy zakonnosti*, 136, 225–235. [in Ukrainian].

Новіков О. В. Проблеми участі громадськості у запобіганні корупції в Україні

Стаття присвячена проблемам участі громадськості у запобіганні корупції в Україні. У межах дослідження автор об'єднує усі зазначені проблеми у три великі групи. Перша група проблем пов'язана з неповнотою законодавчої бази та недоліками правового регулювання участі громадськості у запобіганні корупції. Автор зазначає, що на сьогодні залишаються неприйнятими важливі нормативно-правові акти, спрямовані на розширення прав і можливостей інститутів громадянського суспільства у сфері ухвалення суспільноważливих рішень та встановлення додаткових гарантій захисту активним учасникам антикорупційної діяльності. Вказується, що чинне антикорупційне законодавство містить окремі колізії та прогалини, а законодавець не поспішає приймати важливі закони, які б удосконалили форми та методи залучення громадськості до антикорупційної діяльності. Друга група проблем пов'язана з низьким рівнем взаємодії державних органів та громадськості. Серед головних перешкод у розвитку співпраці між владою і громадськістю називаються: брак державного фінансування, відсутність належної політичної культури, політична (або комерційна) заангажованість органів влади та їх невідміння працювати з громадськістю. Третя група проблем пов'язана з неформованістю громадянського суспільства

в Україні як інституційного утворення та поширенням серед населення країни різних форм та видів корупційних практик. Серед основних проблем тут можна вказати: 1) відсутність сильної неурядової організації, що системно займалася би проблемами боротьби з корупцією і була б впливовим партнером органів державної влади; 2) поширення практики «грантоїдства» у діяльності окремих антикорупційних громадських організацій, які не займаються виконанням своїх статутних завдань, а лише формально звітують про їх виконання з метою «освоєння» грантових коштів іноземних донорів; 3) відсутність в Україні незалежних великих засобів масової інформації; 4) обслуговування окремими громадськими організаціями інтересів влади та політичної еліти; 5) низький рівень заявницької активності громадян щодо фактів корупції; 6) залученість населення до різних форм та видів корупційних практик тощо. Автор зазначає, що у системному розв'язанні зазначених проблем і перебуває шлях до підвищення ролі та спроможностей громадянського суспільства у сфері запобігання корупції в Україні.

Ключові слова: громадськість, запобігання корупції, участь громадськості у запобіганні корупції.

Новиков О. В. Проблемы участия общественности в предотвращении коррупции в Украине

Статья посвящена проблемам участия общественности в предотвращении коррупции в Украине. В рамках исследования автор объединяет все указанные проблемы в три большие группы. Первая группа проблем связана с неполнотой законодательной базы и недостатками правового регулирования участия общественности в предотвращении коррупции. Автор отмечает, что на сегодняшний день остаются непринятыми важные нормативно-правовые акты, направленные на расширение прав и возможностей институтов гражданского общества в сфере принятия общественно важных решений и установления дополнительных гарантий защиты активным участникам антикоррупционной деятельности. Указывается, что действующее антикоррупционное законодательство содержит отдельные коллизии и пробелы, а законодатель не спешит принимать важные законы, которые бы усовершенствовали формы и методы привлечения общественности к антикоррупционной деятельности. Вторая группа проблем связана с низким уровнем взаимодействия государственных органов и общественности. Среди главных препятствий в развитии сотрудничества между властью и общественностью называются: отсутствие государственного финансирования, отсутствие должной политической культуры, политическая (или коммерческая) ангажированность органов власти и их неумение работать с общественностью. Третья группа проблем связана с несформированностью гражданского общества в Украине как институционального образования и распространением среди населения страны различных форм и видов коррупционных практик. Среди основных проблем здесь

можно указать: 1) отсутствие сильной неправительственной организации, которая системно занималась бы проблемами борьбы с коррупцией и была бы влиятельным партнером органов государственной власти; 2) распространение практики «грантоедства» в деятельности отдельных антикоррупционных общественных организаций; 3) отсутствие в Украине независимых крупных средств массовой информации; 4) обслуживание отдельными общественными организациями интересов власти и политической элиты; 5) низкий уровень заявительной активности граждан по фактам коррупции; 6) вовлеченность населения в различные формы и виды коррупционных практик и др. Автор отмечает, что в системном решении указанных проблем и находится путь к повышению роли и возможностей гражданского общества в сфере предотвращения коррупции в Украине.

Ключевые слова: общественность, предотвращения коррупции, участие общественности в предотвращении коррупции.

Novikov O.V. Problems of public participation in the prevention of corruption in Ukraine

The article is devoted to the problems of public participation in the prevention of corruption in Ukraine. As part of the study, the author combines all of these problems in three large groups. The first group of problems is connected with the incompleteness of the legislative base and the shortcomings of the legal regulation of public participation in the prevention of corruption. The author notes that to date, important legal acts aimed at empowering civil society institutions in making socially important decisions and establishing additional guarantees of protection for active participants in anti-corruption activities remain unacceptable. It is indicated that the current anti-corruption legislation contains certain conflicts and gaps, and the legislator is in no hurry to pass important laws that would improve the forms and methods of public involvement in anti-corruption activities. The second group of problems is associated with a low level of interaction between state bodies and the public. Among the main obstacles to the development of cooperation between the government and the public are: lack of state funding, lack of a proper political culture, political (or commercial) commitment of the authorities and their inability to work with the public. The third group of problems is related to the lack of formation of civil society in Ukraine as an institutional education and the spread among the population of the country of various forms and types of corrupt practices. Among the main problems here you can point out: 1) the absence of a strong non-governmental organization that would systematically deal with the problems of fighting corruption and would be an influential partner of government bodies; 2) the spread of the practice of «grant-eating» in the activities of individual anti-corruption public organizations; 3) the absence of independent large-scale media in Ukraine; 4) serving individual public organizations with the interests of the authorities and political elite; 5) low level of declarative activity of citizens on the facts of corruption; 6) public involvement in various forms and types

of corrupt practices, etc. The author notes that the system solution of these problems is the way to enhance the role and capabilities of civil society in the field of preventing corruption in Ukraine.

Key words: *public, prevention of corruption, public participation in the prevention of corruption.*

Рекомендовано до опублікування на засіданні сектору дослідження проблем злочинності та її причин НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 2 від 05.02.2019 р.)